

ESER SAHİBİNİN HAKLARI İLE BAĞLANTILI HAKLAR

Ahmet BÜLTER*

GİRİŞ

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu esas itibariyle fikri yaratıcılığın ürünü olan eseri korur. Eser; sahibinin hususiyetini taşıyan, ilim ve edebiyat, musiki, güzel sanatlar ve sinema eserleri türlerinden birine dahil olan her çeşit fikir ve sanat ürünüdür. İnsanın fikri yaratıcılığı sonucu ortaya çıkan hikaye, roman, şiir, piyes gibi edebi eserler, sözlü ya da sözsüz besteler, resim, heykel gibi güzel sanat eserleri ile sinema eserleri fikri hakların konusunu oluşturmakta ve bunlara ilişkin haklar eser üzerindeki haklar olarak anılmaktadır. Bununla birlikte FSEK eser sayılabilecek bir fikri ürüne vücut vermeyen bazı çalışmaları da koruma altına almış ve bunları eser sahibinin hakları ile bağlantılı haklar adı altında m. 80-82 arasında düzenlemiştir.

Bir eseri yorumlayıp icra ederek onun değerini ortaya koyan, eseri yorumlayarak topluma mal olmasını sağlayan icracı sanatçıların; eserin ilk defa ses veya görüntü tekrarına yarayan vasıtalara kaydederek eserin toplumda yaygın şekilde dinlenip seyredilmesine imkan sağlayan fonogram yapımcılarının ve yaptıkları yayınlarla eseri ülke çapında ve hatta sınırlar ötesinde tanıtan radyo ve televizyon kuruluşlarının haklarının, fikri hukuk tarafından korunması gerektiği kabul edilmektedir.¹

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda önemli değişiklikler yapan 4630 sayılı Kanun'dan önce, özgün icralar, ses taşıyıcıları ve radyo ve televizyon yayınları üzerindeki hakları ifade etmek üzere komşu haklar deyimi

* Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Medeni Hukuk Bilim Dalı doktora öğrencisi.

¹ FSEK m. 80 vd; Avrupa Birliği'nin 2001/29 Sayılı Bilgi Toplumunda Eser Üzerindeki Haklara İlişkin Esasların Uyumlaştırılması Hakkındaki Yönergesi m. 3 vd (Yönerge metni için bkz., <http://europa.eu.int/eur-lex/index.html>).

kullanılırken, yapılan değişiklikle bunların yanına sinema eserlerinin ilk tespitini gerçekleştiren film yapımcılarının hakları da eklenmiş ve hepsini birden ifade etmek üzere eser sahibinin hakları ile bağlantılı haklar kavramı benimsenmiştir. Kanun bağlantılı hakları, komşu hakları da içeren bir üst kavram olarak düzenlemiştir (FSEK m. 80/1).

1. BAĞLANTILI HAK KAVRAMI

Eser sahibinin dışında, bir eserin yayınlanması, tanıtılması, oynanması, çalınması suretiyle eserin kamuoyuna ulaştırılmasına hizmet eden kişiler de vardır. Eser sahibi çoğu zaman tek başına eserini açıklayamaz, icra edemez. Bunun için eser sahibi dışındaki araç ve kişilere de ihtiyaç vardır. Eser bu kişiler sayesinde icra edilmekte ve kamuoyuna sunulmaktadır.

Bağlantılı hak kavramı, bağımlı eser hakkı kavramından farklı nitelikte bir anlam taşımaktadır. Bağlantılı hak; eserin kamuya açıklanması, icra edilmesi ile ilgilidir. Günümüzde radyo ve televizyon programları da eserin kamuoyuna ulaşmasında önemli birer araç niteliği kazanmıştır. İşte bu şekilde bir eserin kamuoyuna ulaştırılmasında başta icracı sanatçılar olmak üzere plak yapımcıları, radyo ve televizyon kuruluşları ve film yapımcıları gibi kişi ve araçlar gündeme gelmiştir. Bu bakımdan eser sahibinden başka eserin kamuoyuna ulaşmasını sağlayan söz konusu kişi ve kuruluşların haklarının koruma altına alınmaması büyük bir haksızlık yaratmakta, ülkenin fikir ve sanat hayatının gelişmesine engel olmaktadır.² Bu nedenlerle eser sahibini haklarına zarar vermeden ve onun rızası ile bir eseri özgün biçimde icra eden veya icrasına katılan, bir icrayı ya da sesleri ilk defa tespit eden veya yayınlayan veyahut bir filmi yapan gerçek ya da tüzel kişilerin sahip oldukları haklar olarak tanımlayabileceğimiz bağlantılı hakların da korunma altına alınması gerekmektedir.³

² Kılıç, Mehmet, “İcracı Sanatçılar ve Hakları”, *TBB D 1998/1*, s. 595; Yıldırım, Ayça, A., *4630 Sayılı Kanun Değişikliği ve Gelişmeler Işığında Sinema Eseri ve Sinema Eser Sahipliği, Hayri Domaniç’e 80. Yaş günü Armağanı*, İstanbul 2001, s. 1.

³ ABD ve AB düzenlemelerinde telif hakkı ve bağlantılı haklar fikri mülkiyet hukukunun en temel ve birbirinden ayrılmaz yapı taşı olarak ele alınmıştır. Bkz., Mulik, Kranti, *Geographical Indications And The Trade Related Property Rights Agreement (Trips); A Case Study Basmati Rice Exports*, Kansas State University 2004, s. 12; Oppenheim, Charles, *The New Directive On Copyright And Related Rights*, Learned Publishing vol. 14, no: 3, July 2001 (The New Directive), s. 205-206; Oppenheim, Charles, *Legal Issues Of Concern To The Library And Information Sector*, Journal Of Information Science Volume 3, 2001 (Library And Information Sector), s. 171; Malanczuk, Peter, *Akehurst’s Modern Introduction To International Law*, New York 1997, s. 232.

Fikri hukukta bağlantılı hak deyimi, fikir haklarına yakınlık gösteren, benzer yahut komşu kabul edilen bazı hak konuları düşünülerek yakın bir geçmişte benimsenmiş ve icracı sanatçıların, plak yapımcılarının, radyo ve televizyon kuruluşlarının ve film yapımcılarının kendi ürünleri üzerindeki haklarını ifade etmek üzere kullanılmaktadır.⁴

Ülkemizde bugünkü anlamıyla bağlantılı hakların korunmasıyla ilgili ilk düzenleme 1995 yılında 4110 sayılı Kanun'la FSEK'da yapılan değişiklikler sonucu gerçekleşmiştir. Kanunu'nun 80. maddesinde yapılan değişiklik ile *"Eser sahibinin maddi-manevi haklarına hanel getirmemek şartıyla, fikir ve sanat eserlerini özgün biçimde icra eden, yorumlayan icracı sanatçılarla, bir icrayı ya da sesleri ilk defa tespit eden ses taşıyıcıları yapımcıları ve radyo-televizyon kuruluşlarının, eser sahibinin haklarına komşu haklarının bulunduğu"* hükme bağlanmıştır. Kanun'da yapılan düzenlemelerin uygulanması amacıyla bir de yönetmelik hazırlanmış ve bu yönetmelikte komşu hakkın tanımı, komşu hak sahibinin yetkileri ve sahip oldukları hakkın sınırları düzenlenmiştir.⁵

Ancak FSEK'da 4630 sayılı Kanun'la yapılan değişiklikle komşu haklara ilişkin düzenlemeler yeniden ele alınmıştır. Daha önce *"komşu haklar"* olarak yapılan nitelendirme, *"eser sahibinin hakları ile bağlantılı haklar"* olarak değiştirilmiş, *"komşu hak"* deyimi *"bağlantılı haklar"* üst başlığı altında düzenlenmiştir. Böyle bir değişikğin hangi gerekçeyle yapıldığı hususu açık değildir. Esasen *"bağlantılı hak"*, *"komşu hak"*, *"tali hak"* gibi deyimler, eser sahibinin haklarıyla yakından bağlantısı bulunan hakları ifade etmek için kullanılan eş anlamlı deyimlerdir.⁶ Yabancı hukuk kaynaklarında ve fikri hukukla ilgili uluslararası sözleşmelerde aynı müesseseyi ifade etmek için

⁴ Ateş, Mustafa, *Fikir ve Sanat Ürünleri Üzerindeki Hakların Kapsamı ve Sınırlandırılması*, Ankara 2003, s. 211 vd; Baygın, Cem, *"Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'na Göre Eser Sahibinin Hakları ile Bağlantılı Haklar"*, AÜEHFD, Erzincan 2001, C. V (Baygın Bağlantılı Haklar), s. 297 vd; Beşiroğlu, Akın, *Düşünce Ürünleri Üzerinde Haklar, Fikir Hukuku*, C. I, Ankara 2002, s. 283; Can, Mustafa, Erdem, *"Radyo ve Televizyon Yayınları Üzerindeki Fikri Haklar"*, AÜHFD 1999, C. 48, s. 319 vd; DPT Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, *Fikri Haklar Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, Ankara 2000, s. 36 vd; Erel, Şafak N., *Komşu Haklar ve Sahipleri*, FİSAUM Konferanslar Dizisi I, Ankara 1998 (Erel, Komşu Haklar), s. 55.

⁵ Eser Sahibinin Haklarına Komşu Haklar Yönetmeliği (KHY) RG, 16.11.1997/32172 m. 4: *"Komşu hak: Eser sahibinin haklarına zarar vermeden ve onun rızası ile eseri özgün biçimde icra eden veya icrasına katılan, bu icrayı ya da sesleri ilk defa tespit eden, yayınlayan gerçek ya da tüzel kişilerin münhasıran sahip oldukları; icrayı tespit etme, çoğaltma, kiralama, telli-telsiz her türlü araçla yayınlama ve kamuya açık yerlerde temsil suretiyle bundan faydalanma haklarıdır."*

⁶ Ateş, s. 212; Baygın, *Bağlantılı Haklar*, s. 298.

her iki kavram da kullanılmaktadır.⁷ Bu kavramlar yabancı hukuk sistemlerinde diğerinin alt kategorisini oluşturacak şekilde kullanılmamıştır. Bu nedenle FSEK’da “bağlantılı hak” ve “komşu hak” deyimlerinin kullanılması isabetli olmamıştır. 4630 sayılı Kanun’la getirilen yeni düzenleme sadece terminoloji değişikliğinden ibaret değildir. Ayrıca bağlantılı hakların ihlali halinde hak sahibini koruma yollarına açıklık getirilmiş, bu hakların ihlaline karşı ağır cezai müeyyideler getirilmiştir.⁸ Bu hükmüyle FSEK, Türkiye’nin uluslararası anlaşmalardan doğan yükümlülüklerini yerine getirmesini sağlamıştır.⁹

2. BAĞLANTILI HAKLARIN HUKUKİ MAHİYETİ

Türk Hukuk Düzeni eser sayılabilecek niteliğe sahip olmasa bile, sarf edilen emeğin korunması konusunda özen göstermiş ve başkalarının meydana getirilen bir eseri yorumlayarak onun değerini ortaya koyan, o eserin daha iyi takdim ve tanıtılmasına kendi özgün çabalarıyla katkıda bulunan kimselere de, eser sahibinin hak ve menfaatlerine benzer bazı hak ve yetkiler tanımıştır.¹⁰ Bağlantılı haklar olarak nitelendirilen bu yetkiler, sadece icra edenlere değil, ayrıca yapılan icraların toplum içinde daha çok tanınmasına, dinlenip seyredilmesine vesile olacak, ses ve görüntü kayıt ve tekrarına yarayan araç ve gereçleri imal eden yapımcılara ve yaptıkları yayınlarla eserlerin geniş kitleler tarafından tanınmasını sağlayan radyo ve televizyon kuruluşlarına da tanınmış bulunmaktadır.¹¹

İcracıların yapımcıların ve radyo ve televizyon yayını yapan kuruluşların faaliyetleri sonucunda ortaya çıkan ürünler, fikri hukuk anlamında eser sayılmadıkları için,¹² bunlar üzerinde tanına yetkiler fikri hak yerine,

⁷ O Oppenheim (The New Directive) s. 205-206; Mulik, s. 12; Ateş s. 212; Alman FSEK Almanca metninde “akraba haklar”, İngilizce metninde “bağlı haklar”; Avusturya FSEK’da “bağlantılı haklar”; İtalyan hukukunda “bağlantılı haklar”; Fransız hukukunda “komşu haklar”; Avrupa Birliği mevzuatında “bağlantılı haklar” ifadeleri kullanılmaktadır.

⁸ FSEK m. 80 son fıkra: “Bağlantılı hak sahiplerinin haklarına tecavüz edenler hakkında iki yıldan dört yıla kadar hapis ve on milyar liradan elli milyar liraya kadar ağır para cezasına hükmolunur.”

⁹ Arıkan, A., Saadet, *Fikri Haklar Bağlamında Komşu Haklar ve Türkiye*, İbid., 1996 C. 70, s. 175; Baygın, *Bağlantılı Haklar*, s. 298.

¹⁰ Erel, Şafak, N., *Türk Fikir ve Sanat Hukuku*, Ankara 1998 (Erel, FSH) s. 163 vd; Ateş s. 200; Beşiroğlu s. 283-284.

¹¹ Arıkan, s. 167-168; Ateş, s. 200; Sarmaşık, Jale, *Radyo ve Televizyon Yayıncılığında Eser Kavramı*, http://www.hukukcu.com/bilimsel/makale/eser_haklari (11.02.2005).

¹² Ateş, s. 200; Arıkan, s. 168; Beşiroğlu, s. 287; Erel, FSH s. 163; Tekinalp, Ünal, *Fikri Mülkiyet Hukuku*, İstanbul 1999, s. 255; Baygın, *Bağlantılı Haklar*, s. 299; Kılıç, s. 594; Kınacıoğlu, Naci, *Sinema Eserleri ve Bunlarda Eser Sahipliği*, <http://>

bağlantılı haklar, komşu haklar, ilgili haklar gibi kavramlarla ifade edilmektedir. Bu haklar tam anlamıyla eser olarak nitelendirilemeyecek bir fikri emek üzerinde tanınmış iseler de, bu fikri emeğin mevcut bir esere bağlı olarak sarf edilmiş olmasından dolayı, eserden tamamıyla bağımsız olarak düşünölmeyecekleri açıktır.¹³ Zira bağlantılı hakkın konusu olan fikri çabanın mevcut bir esere tahsisi söz konusudur. Bağlantı hakkın doğumu için önceden bir eserin mevcut olması gerekmektedir. Mevcut bir eser üzerinde yapılan çalışma yeni bir eser niteliği taşıyorsa, bunu belki bir “işlenme”¹⁴ kabul etmek gerekeceğinden, bu eser üzerinde bağlantılı haktan değil, fikri haktan söz etmek gerekir.¹⁵ Bağlantılı hak sahibinin fonksiyonu, yeni bir eserin meydana getirilmesi değil, mevcut bir eserin tanıtılması, üçüncü kişilere aktarılmasıdır. Bağlantılı hak kavramıyla himaye altına alınan, bu özgün nitelikteki çaba ve faaliyetlerdir.

3. BAĞLANTILI HAKLARIN TÜRLERİ VE İÇERDİĞİ HAKLAR

I. Genel Olarak

4630 sayılı Kanun’la getirilen düzenlemeye göre, eser sahibinin haklarıyla bağlantılı haklar “*eser sahibinin haklarına komşu haklar*” ve “*film yapımcılarının haklarından*” oluşmaktadır (FSEK m. 80/1-2). Kanun bağlantılı hakkın bir türü olarak düzenlediği komşu hakları da kendi içerisinde; icracı sanatçıların hakları, fonogram yapımcılarının hakları ve radyo-televizyon kuruluşlarının hakları şeklinde üç kategoriye ayırmaktadır (FSEK m. 80/1, A, B, C). Bağlantılı haklar konusundaki bu çalışmamızda Kanun’un sistematığıne göre önce komşu haklar, sonra da film yapımcılarının hakları ele alınacaktır.

II. Komşu Haklar ve Komşu Hak Sahipleri

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’nun 80. maddesinin 1. bendinde “*Eser sahibinin manevî ve mali haklarına zarar vermemek kaydıyla ve eser sahibinin*

www.ilesam.org.tr (09.05.2003); Kılıç, Bilge, *Fikri Haklar Bakımından “Eser” Kavramı*, ttp://www.hukukcu.com/bilimsel/kitaplar/eser_kavrami.htm#_ftnref26

¹³ Ateş, s. 201; Baygın, *Bağlantılı Haklar*, s. 299; Sarmaşık, s. 4.

¹⁴ İşlenme, mevcut bir fikir veya sanat ürününden faydalanılarak meydana getirilen, fakat tamamıyla asıl eserden bağımsız olmayan, işleyenin de hususiyetini taşıyan fikir ve sanat ürünleridir. FSEK m. 1/b: “İşlenme eser: Diğer bir eserden istifade suretiyle vücuda getirilip de bu esere nispetle müstakil olmayan ve işleyenin hususiyetini taşıyan fikir ve sanat mahsullerini ifade eder.”

¹⁵ Öztan, Fırat, *Bağımlı Eser, Turgut Kalpsüz’e Armağan*, Ankara 2003, s. 529; Küçük, Eşref, “Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’nda Çeviri Eserler”, *TBB D*, S. 1998/1 Yıl: 11, s. 612.

izniyle bir eseri özgün bir biçimde yorumlayan, tanıtan, anlatan, söyleyen, çalan ve çeşitli biçimlerde icra eden sanatçıların, bir icra ürünü olan veya sair sesleri ilk defa tespit eden fonogram yapımcıları ile radyo-televizyon kuruluşlarının aşağıda belirtilen komşu hakları vardır” denildikten sonra, A, B, C bentlerinde komşu hak sahipleri ve bunların sahip olduğu haklar düzenlenmiştir. Söz konusu düzenlemeye göre icracı sanatçılar, fonogram yapımcıları ve radyo-televizyon kuruluşları olmak üzere üç tür komşu hak sahipliğinden söz edilebilir.¹⁶

A. İcracı Sanatçılar ve Hakları

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu m. 80/1 hükmü bir fikir ve sanat eserini özgün biçimde yorumlayan, tanıtan, anlatan, söyleyen, çalan ve çeşitli biçimlerde icra eden kişileri sanatçı olarak nitelendirmektedir. Eser Sahibinin Haklarına Komşu Haklar Yönetmeliği’nin 4/b maddesinde icracı sanatçılar; sanat eserleri ile folklor eserlerini özgün biçimde yorumlayan, tanıtan, anlatan, söyleyen, çalan ve çeşitli biçimlerde icra eden oyuncular, ses sanatçıları, müzisyenler, dansçılar vb. diğer kişiler şeklinde tanımlanmışlardır. Bu bağlamda icracı sanatçılar; piyano, keman, viyola, flüt, davul, saz, mandolin gibi müzik aletlerini çalanlar; şarkıcılar, sahne oyuncular; dansçılar, orkestra şefleri; tonmeisterler; tiyatro yönetmenleri; sinema ve tiyatro dekorcuları, şiir ve hikaye okuyanlar gibi eserin özgün biçimde icrasında katkı ve rol sahibi olan kimselerdir.¹⁷

Eser sahibi ile icracı sanatçı arasındaki fark; eser sahibinin eseri meydana getirmesi, icracı sanatçının ise var olan bir eseri seslendirmesi, sahnelemesi, oynaması, okuması yani yorumlamasıdır.¹⁸ İcracı da yorumu ile yaratıcı olduğundan sanatçıdır.¹⁹ Bu nedenle sadece tekniği uygulayanlar, sözelimi ses düzeni kuranlar, haberi aktaran spikerler icracı sanatçı sayılmazlar.

İcracı sanatçı bir bakıma eser sahibi ile eserden yararlanacak kişiler arasında bir tür aracılık görevi yapmakta ve sarf ettiği fikri çalışma ile eserin yaratılmasına değil, fakat yayılmasına hizmet etmektedir.²⁰ Ortaya koyulan icra sanatsal açıdan ne kadar büyük bir değer taşırsa taşırsın,

¹⁶ Göknıl, Recep, *İnternet ve Hukuk*, <http://superonline.com/hukuk> (09.05.2003); Sarmaşık, s. 5.

¹⁷ Baygın, *Bağlantılı Haklar*, s. 300; Tekinalp, s. 256.

¹⁸ Baygın, *Bağlantılı Haklar*, s. 300; Erel, *Komşu Haklar*, s. 56-57; Kılıç, s. 597; Erel, *FSH* s. 165; Tekinalp, s. 256.

¹⁹ Baygın, *Bağlantılı Haklar*, s. 300; Sarmaşık, s. 5.

²⁰ Baygın, *Bağlantılı Haklar*, s. 301; Ateş, s. 214-215.

icracının faaliyeti gerçekte eser sahibinin duygu ve düşüncelerini ifade eden bir vasıttan ibarettir. Bazı hallerde eser icracı sanatçının kimliği ile özdeşleşebilir ve eser sahibinden çok icracıyla anılabilir. Buna rağmen ne icrayı eser saymak ne de icracıyı eser sahibi kabul etmek mümkündür.²¹ Bazen eserin sahibi yarattığı eseri yine kendisi icra edebilir. Bu takdirde eser sahibi sıfatıyla zaten korunduğu için, icracı sanatçı olarak ayrıca korunmaya ihtiyacı yoktur.

İracı sanatçıların hakları, eser sahibinin hakları gibi manevi ve mali olmak üzere iki tür yetkiden oluşmaktadır. Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun 4630 sayılı Kanun'la değişik 80. maddesi *"İracı sanatçılar, mali haklardan bağımsız olarak ve bu hakları devretmelerinden sonra dahi, tespit edilmiş icraları ile ilgili olarak uygulama şartlarının gerektirdiği durumlar hariç, icralarının sahibi olarak tanıtılmalarını ve icralarının kendi itibarlarını zedeleyebilecek şekilde tahrif edilmesi ve bozulmasının önlenmesini talep etme hakkına sahiptirler"* şeklinde bir düzenleme getirmiştir. Kanun böylece manevi nitelikli haklardan *"adın belirtilmesini talep"* ve *"icranın bütünlüğünün korunması"* gibi önemli iki hakka yer vermiş bulunmaktadır. O halde hukukumuzda göre icracı sanatçılar, ses kaydedici ortamlara tespit yapılan icraları ile ilgili olarak icranın sahibi olarak tanıtılmalarını istemek ve kendi itibarlarını zedeleyecek şekilde icraların tahrifini önlemek hakkına sahip olacaklardır.²² Eser sahipliğinde olduğu gibi icracının da yaptığı icralarda adının belirtilmemesi, onun manevi haklarına tecavüz teşkil eder. Aynı şekilde bir icracı sanatçıya ait icranın, başka bir kişi tarafından, onun özgün icrasının tahrifi anlamına gelecek şekilde yorumlanması, icracı sanatçının manevi haklarına saldırı oluşturur.²³

İracı sanatçıların manevi hakları, mali haklarından bağımsızdır. Mali hakları devretmiş olsa bile, icracı sanatçının devrettiği icra üzerinde adının belirtilmesini istemesi ve icranın tahrifine karşı koyması mümkündür. Ancak icracı sanatçı itibarını zedelemeyecek düzeydeki değişikliklere engel olamaz. Ayrıca FSEK'nin 80/A-1 maddesi uyarınca *"uygulama şartlarının gerektirdiği durumlarda"* icracı sanatçının adının belirtilmemesi mümkün olduğu gibi, icrada bazı değişikliklerin yapılması da mümkündür. Özellikle bir eserin birden çok sanatçının müştereken icrası ile gerçekleştiği durumlarda, icracı sanatçıların tümünün adı nın zikredilmesi çeşitli zorluklara neden olabilir.

4630 sayılı Kanun manevi haklar yanında, icracı sanatçılar için mali hakları da tanımıştır. Buna göre bir eser sahibinin izniyle icracı sanatçı *"bu*

²¹ Baygın, *Bağılantılı Haklar*, s. 301; Ateş, s. 220.

²² Ateş, s. 217; Baygın, *Bağılantılı Haklar*, s. 308; Erel, *FSH* s. 169.

²³ Kılıç, s. 600-602; Ateş, s. 217.

icranın tespit edilmesine, bu tespitin çoğaltılmasına, satılmasına, dağıtılmasına, kiralanmasına ve ödünç verilmesine, işaret, ses ve/veya görüntü nakline yarayan araçlarla umuma iletimine ve yeniden iletimine ve temsiline izin verme veya yasaklama hususunda münhasıran hak sahibidir” (FSEK m. 80/ A-2). İcracı sanatçı ayrıca “yurt içinde henüz satışa çıkmamış veya başka yollarla dağıtılmamış tespit edilmiş icralarının, aslı veya çoğaltılmış nüshalarının satış yoluyla veya diğer yollarla dağıtılması hususunda izin verme veya yasaklama hakkına sahiptir” (FSEK m. 80/ A-3). Kanun icracı sanatçılara bunun yanında, icralarını elektronik ticaret yoluyla satma, satışa sunma ve dijital ortamlarda üçüncü kişilerin erişimine sunmak suretiyle umuma iletilmesine izin verme veya yasaklama hakkı tanımıştır (FSEK m. 80/ A-4). Sonuç olarak FSEK 80. maddesi ile komşu hak sahibi olan icracı sanatçıların mali haklarını; icranın temsil edilmesi (canlı icra), icranın tespiti (ses veya görüntü nakline yarayan araçlara kaydedilmesi), tespitin çoğaltılması, yayılması (dağıtılması, satılması), kiralanması veya ödünç verilmesi, ses, işaret ve/veya görüntü nakline yarayan vasıtalarla topluma iletilmesi veya yeniden yayım yoluyla iletilmesi, yurt içinde satışı veya diğer yollarla tedavüle konulması, elektronik ticaret yoluyla satışı, satışa sunulması ve dijital ortamlarda gerçek kişilerin emrine sunulması şeklinde sıralayabilmek mümkündür.

İcracı sanatçılar icra üzerindeki mali haklarını bizzat kullanacakları gibi başkalarına da devredebilirler. Ayrıca icracı sanatçı, eser sahibi de olmak üzere üçüncü kişileri mali hakları izni olmadan kullanmaktan men edebilir. Kanun’a göre icracı sanatçılar kendilerine tanınmış olan bu hakları, uygun bir bedel mukabilinde yapımcıya devredebilirler. Bu hakların kullanılabilmesi için icracı sanatçının vereceği iznin yazılı olması gerekir (FSEK m. 80/V) ve devredilen hakların sözleşmede açıkça gösterilmesi zorunludur (FSEK m. 52). Eser tek bir sanatçı tarafından icra edilmişse, eser sahibinin hakları saklı kalmak şartıyla, mali hakların kullanılması için icracının yazılı izni gerekir. Eserin icrası birden fazla şahsın sanatsal faaliyetiyle gerçekleşmesi halinde, bu kişiler komşu haklara birlikte sahip olurlar.²⁴ İcracı sanatçılar, hakların kullanımı konusunda içlerinden birini yetkili kılmadıkça kural olarak birlikte hareket etmek zorundadırlar. İcranın bir orkestra, koro veya tiyatro grubu tarafından gerçekleştirilmesi halinde, orkestra veya koroda yalnız şefin, tiyatro grubunda ise yalnız yönetmenin izni yeterlidir (FSEK m. 80/A-6). Şayet icra bir müteşebbisin girişimi ile ve bir sözleşmenin ifası kapsamında gerçekleştirilmiş ise, müteşebbisin de iznin alınması gereklidir (FSEK m. 80/A-7). Şefin ve müteşebbisin izin verme yetkisi doğrudan doğruya kanundan doğmaktadır. Topluluğa dahil sanatçılar, kural olarak şefin tasarrufuna karşı koyamazlar. Ancak

²⁴ Baygın, *Bağlantılı Haklar*, s. 305; Ateş, s. 222.

icranın tespiti ve yayını icracı sanatçının manevi haklarına tecavüz teşkil ediyorsa, bu takdirde bunu men edebilme ve tazminat isteyebilme yetkisi tanınmıştır.²⁵

FSEK'nin icracı sanatçılarla ilgili hükümleri Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları olan icracı sanatçılara uygulanır (FSEK m. 82/1-1). Türk vatandaşı olan icracı sanatçıların gerek yurt içinde gerekse yurt dışındaki icraları FSEK'nun icracı sanatçılara ilişkin hükümlere tabidir. Ayrıca FSEK'nin 82/1-1 maddesi de icracı sanatçıların vatandaşlığı ne olursa olsun Türkiye sınırları içinde gerçekleşen icralara da FSEK'nin icracı sanatçılara ilişkin hükümlerinin uygulanacağını belirtmiştir.

B. Fonogram Yapımcısı ve Hakları

Komşu hak sahiplerini ikinci kategorisini fonogram yapımcıları teşkil etmektedir. FSEK'ya 4630 sayılı Kanun'la eklenen m. 1/B hükmü fonogramı, *"Sinema eseri gibi görsel-işitsel eserler içindeki ses tespitleri hariç olmak üzere, bir icrada yer alan seslerin veya diğer seslerin veya ses temsillerinin tespit edildiği ses taşıyıcısı fizikî ortamı"* şeklinde tanımlamaktadır. Fonogram yapımcısı ise kanunda açıkça tanımlanmamıştır, FSEK 80/B maddesinde *"bir icra ürünü olan veya sair sesleri ilk defa tespit eden fonogram yapımcısından"* söz edilmektedir. Bu ifadeden hareketle fonogram yapımcısını, bir icrayı veya diğer sesleri ilk defa tespit eden, gerçek veya tüzel kişi olarak tanımlayabilmek mümkündür.²⁶ Fonogram yapımcısını, komşu hak olarak hukuken korunması mümkün sesleri kayıt ve tespit ederek, bu tespiti sonradan tekrar edilebilecek şekilde ticari dolaşıma koymaya yarayan plak, teyp ve video kaseti veya cd gibi vasıtaları imal eden, üreten kimse olarak anlamak gerekir.²⁷ Tespit kavramı sadece seslerin değil, görüntülerin de tespitini içerecek şekilde geniş anlaşılmalıdır. Tespit edilen vasıtanın önemi yoktur. Önemli olan tespitlerin anlaşılabilir, tekrar edilebilir, çoğaltılabilir ve nakledilebilir şekilde bir vasıtaya kaydedilmesidir.

Fonogram yapımcısının hakları, hukuki niteliği itibarıyla eserin veya icrasının korunması mahiyetinde olmayıp, eser veya icranın tespiti yapılan vasıtalar ile bunları imal eden şahsın menfaatlerinin korunmasıdır.²⁸ Bura-

²⁵ Baygın, *Bağlantılı Haklar*, s. 306; Tekinalp, s. 263; Piroğlu, Ünsal, *Eserden Doğan Manevi Haklar Tazminatı ve Kişilik Haklarıyla İlişkisi*, Turgut Kalpsüz'e Armağan, Ankara 2003, s. 569-573.

²⁶ Tekinalp, s. 311; Ateş, s. 223; Sarmaşık, s. 6.

²⁷ Erel, *FSH*, s. 174, Ateş, s. 224.

²⁸ Erel, *FSH*, s. 175; Ateş, s. 225.

daki koruma, mutlak olarak mevcut bir ses kaydının korunması niteliğinde olmayıp, bir sesin ilk defa tespitinin korunmasıdır. Eser ve icraların korunması için gerekli olan özgünlük unsuru, yapımcının haklarının korunması yönünden bulunması gereken bir şart değildir. Zira yapımcının haklarının koruma konusunu endüstriyel-teknik ürünler oluşturmaktadır.²⁹

Yapımcıya eser sahibi ve icracı sanatçılardan farklı olarak, ürettiği fonogram üzerinde manevi hak tanınmamıştır. Ancak fonogram yapımcısının özellikle adın belirtilmesini isteme yetkisinden yararlanması yerinde olurdu. Nitekim aksi durum yapımcının mali haklarına zarar verebilir. Yapımcının mali hakları, eser sahibinin haklarına paralel olarak düzenlenmiştir. FSEK'nin 4630 sayılı Kanun'la değişik 80/B maddesine göre fonogram yapımcısı, tespitin; doğrudan veya dolaylı olarak çoğaltılması, her türlü yöntemle dağıtılması ve satılması, kiralanması ve ödünç verilmesi, işaret, ses ve/veya görüntü nakline yarayan vasıtalarla kamuya iletimi ve yeniden iletimi, yurt içinde henüz satışa çıkmamış veya başka yollarla dağıtılmamış tespitlerin aslını veya kopyalarının satış ve diğer yollarla dağıtılması, telli veya telsiz araçlarla veya diğer yöntemlerle kamuya iletilmesi, internet ortamından kamuya iletilmesi konularında yetki sahibidir. Yapımcı kendisine tanınmış bulunan hakların kullanılmasını bir bedel karşılığında bir başkasına devredebilir. Yapımcının bir icrayı tespit edebilmesi, tespiti çoğaltabilmesi, radyo ve televizyonda yayımlayabilmesi ve diğer tasarruflara konu edebilmesi için, icracı sanatçının iznini alması gerekmektedir.³⁰ İracı, eser sahibinden icra yetkisi dışında eserin tespiti, çoğaltılması, yayılması ve temsili için yetki almışsa; yapımcının eser sahibinden ayrıca yetki almasına gerek yoktur.³¹ Aksi takdirde icracı yalnızca icra için yetki almışsa, yapımcı eser sahibinden tespit, yayma, çoğaltma ve sair surette kamuya sunma için yetki almak zorunda kalacaktır. Yapımcı izni ne maksatla almışsa, yalnızca onun için kullanabilir. Bu iznin yazılı olması ve hangi hakların kapsadığının ayrı ayrı belirtilmesi gerekmektedir. Ayrıca FSEK m. 52 gereğince komşu hakkın devrine ilişkin sözleşmelerin de yazılı olması ve devredilen hak konularının tek tek gösterilmesi zorunludur.

FSEK m. 82/2-1 uyarınca yapımcıları Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan fonogramlar ve Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde bulunan fonogramlara FSEK'nin konuya ilişkin 80-82. maddeleri uygulanır.

²⁹ Ateş, s. 225.

³⁰ Kılıçoğlu, Ahmet, "Fikri Haklar Alanında 5101 Sayılı Kanun'la Getirilen Yenilikler", *TBB*, S. 55, Kasım-Aralık 2004 (Kılıçoğlu, *5101 Sayılı Kanun'la Getirilen Yenilikler*), s. 67.

³¹ Ateş, s. 229.

C. Radyo ve Televizyon Kuruluşlarının Hakları

Radyo-televizyon kuruluşları da komşu hak sahibidir. Radyo ve televizyon kuruluşlarının ürünü olan yayınların, diğer kişi ve kuruluşlar tarafından yetkisiz olarak kullanımın engelleyecek önlemler, uluslar arası alanda ilk olarak Televizyon Yayınlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi'nde³² ele alınmıştır. Bizde ise 1982 Anayasası'nın 133. maddesinin 1993 tarih ve 3913 sayılı Kanun'la değiştirilmesinden önce, Türkiye'de radyo-televizyon kuruluşlarının ancak devlet tarafından kurulabileceği hükme bağlanmıştı. Söz konusu değişiklikten sonra radyo ve televizyon istasyonları kurulması ve işletilmesinin kanunla düzenlenecek şartlar çerçevesinde serbest olduğu kabul edilmiş ve ardında da 1994 tarih ve 3984 sayılı Radyo ve Televizyon Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun yürürlüğe konmuştur. Günümüzde kamu tüzel kişisi niteliğindeki TRT kurumundan başka, 3984 sayılı Kanun hükümleri çerçevesinde kurulan bir çok özel radyo ve televizyon kuruluşu mevcuttur. Söz konusu Kanun'un 29. maddesine göre özel radyo ve televizyon kuruluşları sadece anonim şirket olarak kurulabilir ve aynı şirket ancak bir radyo ve televizyon işletmesinin sahibi olabilir.

Radyo ve televizyon kuruluşlarının FSEK'da korunan haklarını konusunu yayınlar oluşturur. Yayın kuruluşlarının komşu haklarına konu olabilecek ürünler ya bir eser, ya bir eserin icrası ya da bir eserin ya da icranın yapımçı tarafından yapılan tespittir.³³ Ürünün niteliği ne olursa olsun yayın kuruluşlarını komşu hakkına konu ürünlerin tümüne yayın denilmektedir. FSEK'da yayına ilişkin bir tanım yer almamıştır. Roma Sözleşmesi'nde³⁴ radyo ve televizyon yayını *"seslerin ya da resim veya seslerin kamunun yararlanacağı şekilde radyo dalgalarıyla yayını"* şeklinde tanımlanmaktadır.³⁵ WIPO İcralar ve Fonogramlar Anlaşması'nda³⁶ ise *"seslerin ya da ses ve görüntülerin yahut bunların temsillerinin izlenmesi amacıyla telsiz olarak umuma iletilmesi, söz konusu iletimin uydu aracılığıyla yapılması ve yayın kuruluşunca müsaade edilen şifre çözücü araçlarla alınmak üzere sinyallerin şifreli iletimi"* yayın olarak tanımlanmaktadır.³⁷ Bir programın yayın olarak nitelendirilmesi ve hukuki korumadan yararlanabilmesi için özgün olması gerekmez. Buradaki yayın kavramını FSEK m. 25'te bulunan eserin radyo

³² RG, T. 08.08.1975 S. 15320.

³³ Ateş, s. 229; Baygın, *Bağlantılı Haklar*, s. 317.

³⁴ 18 Mayıs 1964'te yürürlüğe giren Roma Sözleşmesi'ne Türkiye'nin katılımı 7 Temmuz 1995 Tarih ve 4116 sayılı Kanun'la olmuştur.

³⁵ Ateş, s. 229; Baygın, *Bağlantılı Haklar*, s. 317; Arıkan, s. 170 vd.

³⁶ ETKK Hukuk Çalışma Grubu Raporu Fikri Ve Sınai Mülkiyet Hakları: <http://www.e-devlet.gov.tr> (09.05.2003).

³⁷ Ateş, s. 230; Baygın, *Bağlantılı Haklar*, s. 317.

ve televizyonda yayın yoluyla iletiminden ayırt etmek gerekir. FSEK m. 25'te düzenlenen yayım hakkının konusu her halde bir eser veya eserin işlenmesi olmak durumundadır.³⁸ Komşu haklara konu olan yayının ise eser niteliğinde olma zorunluluğu yoktur. Bir program aynı zamanda eser niteliği taşıyorsa, ayrıca FSEK m. 25 ve 80 hükümleri birlikte uygulanarak korunabilir.³⁹

Radyo ve televizyon kuruluşlarının komşu hak sahipliği çeşitli biçimlerde ortaya çıkabilmektedir. Bunların ilki yayın kuruluşlarının tüzel kişi olarak istihdam ettikleri eserin mali hak sahipliği sıfatıyla bu eserin icra ve temsillerini yayınlama şeklindedir. Böyle durumlarda eser ve yayın sahibi olarak yayın kuruluşunu kabul etmek gerekir.⁴⁰ Bunun yanında yayın kuruluşları eserin yayım hakkını asıl eser sahibinden devralarak yayınlamak veya icracı sanatçıyla yaptıkları sözleşme çerçevesinde icrayı doğrudan doğruya veya tespitini yaptıktan sonra yayınlamak, yapımcıyla yaptıkları anlaşma dahilinde onun tarafından yapılan tespitten istifade ederek yayın yapmak gibi hallerde radyo-televizyon kuruluşunun komşu hak sahipliğinden söz edilebilir.⁴¹ FSEK hükümleri uyarınca radyo-televizyon kuruluşları tüzel kişi olarak, organları veya işveren ya da tayin eden olarak istihdam ettikleri kişiler tarafından meydana getirilen eserler, icralar ve tespitler ile üçüncü kişi durumundaki eser sahipleri, icracı sanatçılar ve yapımcılardan yayın hakkını bir sözleşme ile devraldıkları programlar üzerinde; yayınların tespit edilmesi, bu tespitlerin çoğaltılması, telli-telsiz her türlü araçla yeniden yayınlanması, giriş ücrete tabi yerlerde gösterilmesine izin verme ve yasaklama konusunda yetkilere sahiptirler (FSEK m. 80/C).

Merkezleri Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde bulunan radyo-televizyon kuruluşlarının yayınlarına, yayının icra ya da kayda alınma yeri isterse Türkiye dışında bulunsun, FSEK'nin radyo-televizyon yayınlarıyla ilgili hükümleri uygulanır (FSEK m. 82/3-1).

III. Film Yapımcısı ve Hakları

FSEK'nin 4630 sayılı Kanun'la değişik 80. maddesi, Avrupa Birliği'nin 92/100 ECC sayılı direktifi doğrultusunda⁴² film yapımcıları da eser sahi-

³⁸ Tekinalp, s. 267; Erel, *FSH*, s. 180.

³⁹ Tekinalp, s. 267; Ateş, s. 230.

⁴⁰ Tekinalp, s. 268; Ateş, s. 230; Sarmaşık, s. 9.

⁴¹ Erel, *FSH*, s. 180; Ateş, s. 231; Baygın, Cem, *Fikri Hukukta Yaratıcı Eser Sahibi ve Eser Üzerindeki Hakları Kanunen Kullanmaya Yetkili Sayılan Kişiler*, Ömer Teoman'a 55. Yaş günü Armağanı, İstanbul 2002 (Baygın, Eser Sahibi), s. 148 vd.

⁴² Kılıçoğlu, Ahmet, *Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda Yapılan Son Değişiklikler ve Eleştirisi*, FİSAUM Konferanslar Dizisi I, Ankara 1998 (Kılıçoğlu, FSEK Değişiklikler), s. 5; Arıkan s. 181.

binin hakları ile bağlantılı hak sahipleri arasına alınmıştır. Film yapımcısı deyimi Kanun'da tanımlanmamıştır. Kanun'daki düzenlemeye kaynak teşkil eden 92/100 sayılı AB Direktifi'nde de film yapımcısının tanımı yoktur.⁴³ Buna karşılık FSEK m. 80/2 *"filmlerin ilk tespitini yapan film yapımcısından"* bahsetmektedir. Bu hükümden hareketle sesli olup olmamasına bakılmaksızın, görüntüleri anlaşılabilir, çoğaltılabilir veya iletilir şekilde bir araca ilk kez kaydeden gerçek veya tüzel kişiyi film yapımcısı olarak tanımlayabilmek mümkündür. Kanun film yapımcısından söz ederken tespiti ilk kez yapan kişiye vurgu yapmaktadır. Bu nedenle daha önce tespiti yapılan bir görüntünün çoğaltılması, kopyalanması, bu anlamda bir ilk tespit değildir ve bu kopyalamayı yapan da film yapımcısı sayılamaz. Tespit yapma ifadesinden belli bir organizasyonu gerektiren filmlerde kamera-man ve teknik elemanları tespit yaptıkları için film yapımcısı olarak kabul etmek doğru bir yaklaşım olmaz.⁴⁴ Bu anlamda yapımcı, filmin meydana getirilmesi için gerekli organizasyonu sağlayan, ekonomik riski üstlenen ve işin mali ve akdi sorumluluğunun altına giren gerçek ya da tüzel kişidir.⁴⁵ Buna göre *"bir sinema eserinde, olağan şekilde adı bulunan gerçek veya tüzel kişi aksine bir kanıt bulunmadıkça filmin ilk tespitini gerçekleştiren yapımcı olarak kabul edilir"* (FSEK m. 80/III).

Film yapımcısı statüsü itibarıyla fonogram yapımcısına benzemektedir. Film yapımcısı ile fonogram yapımcısı arasındaki en önemli fark; fonogram yapımcısının seslerin, film yapımcısının ise görüntülerin tespitini ilk kez gerçekleştiren kişi olmalarıdır. Kanun koyucu her ikisinde de yapılan yatırımı korumayı amaçlamaktadır. Film yapımcısının haklarının koruma konusunu endüstriyel-teknik ürünler oluşturmada, yapımcıyı emek, zaman ve para harcayarak tespitini yaptığı görüntülerin başkaları tarafından kopyalanması suretiyle menfaat etmelerine karşı korumaktadır.⁴⁶

Film yapımcısının hakları FSEK m. 80/2'de düzenlenmiştir. Bu çerçevede fonogram yapımcısı gibi film yapımcısının da bir eseri veya icrayı tespit edebilmesi için eser sahibi veya icracı sanatçının iznini alması gerekir. İzin alınmaksızın yapılan tespitler üzerinde m. 80/2'de bulunan yapımcı hakları kullanılamaz. FSEK'nin 4630 sayılı Kanun ile değişik 80/2. maddesine göre film yapımcısı, yapılan tespitin doğrudan doğruya veya dolaylı olarak çoğaltılması, her türlü yöntemle dağıtılması ve satılması, kiralanması ve kamuya ödünç verilmesi, işaret, ses ve/veya görüntü nakline yarayan vası-

⁴³ Arıkan, s. 180 vd.

⁴⁴ Arıkan, s. 181; Ateş, s. 234.

⁴⁵ Arıkan, s. 181; Ateş, s. 234.

⁴⁶ Ateş, s. 235; Tekinalp, s. 264.

talarla kamuya iletimi ve yeniden iletimi, yurt içinde henüz satışa çıkmamış veya başka yollarla dağıtılmamış tespitlerin aslının veya kopyalarının satış veya diğer yollarla dağıtılması, telli veya telsiz araçlarla veya diğer yöntemlerle kamuya iletilmesi, elektronik ticarete konu edinilmesi ve internet ortamında kamuya iletilmesi konularında yetkilidir.

Kanun koyucu film yapımcısına, sinema eseri sahiplerinin eserin bütünlüğünün korunması ve bozulmaması şeklindeki manevi haklarına istisna oluşturmuş, sözleşmede aksi kararlaştırılmamış olduğu takdirde eser üzerindeki mali hakları bir yapımcıya devreden sinema eser sahiplerinin, filmin dublajına veya alt yazı yazılmasına itiraz edemeyeceklerini hükme bağlamıştır (FSEK m. 80/IV).

Komşu hak sahipleri ile filmlerin ilk tespitini gerçekleştiren yapımcıların verdikleri izinlerin yazılı olması zorunludur. Ancak bazı hallerde komşu hak sahibi ile film yapımcısının yazılı izni gerekli değildir (FSEK m. 80/3). Bu haller: Fikir ve sanat eserlerinin kamu düzeni, eğitim-öğretim, bilimsel araştırma veya haber amacıyla ve kazanç amacı güdülmeksizin icra edilmesi ve kamuya arzı; fikir ve sanat eserleri ile radyo-televizyon programlarının yayınlanma ve kâr amacı güdülmeksizin şahsen kullanmaya mahsus çoğaltılması; radyo ve televizyon kuruluşlarının kendi olanaklarıyla kendi yayınları için yaptıkları kısa süreli geçici tespitler ve bu Kanun'un 30, 32, 34, 35, 43, 46 ve 47. maddelerinde belirtilen durumlardır. Bu uygulama, hak sahibinin meşru menfaatlerine haklı bir sebep dışında zarar veremez veya eserden normal yararlanmaya aykırı olamaz.

FSEK m. 82/2-1 uyarınca yapımcıları Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan filmler ve Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde bulunan filmlere FSEK'nin konuya ilişkin 80-82. maddeleri uygulanır.

4. BAĞLANTILI HAKLARIN KORUNMASI

FSEK m. 81/1 hükmü bağlantılı haklara vuku bulacak tecavüzlerin önlenmesi için musiki ve sinema eserlerinin çoğaltılmış nüshaları üzerine bandrol yapıştırılması zorunluluğu getirmiştir.⁴⁷ Bandrol zorunluluğunu öngören sistem, eser sahipleri ile bağlantılı hak sahiplerini hem korsan faaliyet gösteren kişilere hem de birbirlerine karşı korumayı amaçlamaktadır.⁴⁸ Bu bağlamda eser ve eser sahiplerinin hakları ile bağlantılı hak sahiplerinin mali haklarından biri olan çoğaltma hakkının takip edilebilmesi ve eserle-

⁴⁷ Kılıçoğlu, 5101 Sayılı Kanun'la Getirilen Yenilikler, s. 77 vd.

⁴⁸ Kılıçoğlu, 5101 Sayılı Kanun'la Getirilen Yenilikler, s. 77 vd; Baygın, Bağlantılı Haklar, s. 326.

rin yasal olmayan yollarla çoğaltılmasının engellenmesi amacıyla musiki ve sinema eserlerinin çoğaltılmış nüshaları ile sürekli olmayan yayınlara bandrol yapıştırılması zorunlu tutulmuştur.

Kanun bağlantılı hakları, fikir ve sanat eserlerinde olduğu gibi hukuk davalarıyla koruma altına almıştır.⁴⁹ FSEK m. 80/10 uyarınca, eser sahiplerinin hakları ile bağlantılı haklara sahip olanlar da eser sahipleri gibi tecavüzün ref'i, tecavüzün men'i ve tazminat davası haklarından faydalanırlar.⁵⁰ Bu bağlamda eser sahibinin korunması ile ilgili olarak öngörülmüş bulunan tecavüzün ref'ine ilişkin FSEK m. 66-68 hükümleri, tecavüzün men'ine ilişkin bulunan FSEK m. 69. hükmü ve tazminat davalarını düzenleyen FSEK m. 70. hükmü, aynen bağlantılı hak sahiplerine de uygulanır.⁵¹ Ayrıca FSEK m. 80/3 gereğince fonogramlara tespit yapılmış icraların ve filmlerin, umuma iletilmesi halinde bunları kullananlar, eser sahiplerinin yanı sıra icracı sanatçılara ve yapımcılara veya ilgili meslek birliklerine bu kullanımlarına ilişkin uygun bir bedel ödemekle yükümlü kılınmışlardır.

SONUÇ

Gerek ulusal hukuk kuralları gerekse uluslar arası normlar, birinci planda eser sahiplerinin haklarını koruyucu düzenlemeler yer vermişlerdir. Ancak fikir ve sanat eserlerinin ülke ve dünya çapında yayılmasında ve tanınmasında en büyük katkı; eserleri yorumlayan, temsil eden ve icra edenler ile bu temsil ve icraları ses ve görüntü tespitine yarayan vasıtalarla kayıt veya tespit edenlere ve radyo-televizyon yahut ses veya görüntü nakline yarayan her çeşit telli veya telsiz araçlarla topluma nakil ve iletim işini gerçekleştirenler aittir. Bu sebeple bağlantılı hak denildiğinde, fikri hukuk kapsamında eser sayılan ürünler üzerinde, eserleri icra etmek, icraları tespit ve icraları radyo dalgalarıyla topluma sunmak gibi eylemleri gerçekleştiren kişilerin bu faaliyetleri nedeniyle hukuk düzenince korunan hak ve yetkileri anlaşılır.

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun 4110 sayılı Kanun'la ilk defa bağlan-

⁴⁹ Kılıçoğlu, Ahmet, "Fikri Hakların İhlalinde Hukuksal Koruma Yolları" (Sınai Haklarla Karşılaştırılmalı Olarak), *TBB*, S. 54, Eylül-Ekim 2004 (Kılıçoğlu, *Fikri Hakların Hukuksal Koruma Yolları*), s. 57.

⁵⁰ Kılıçoğlu, *Fikri Hakların Hukuksal Koruma Yolları*, s. 60 vd.

⁵¹ Kılıçoğlu, *Fikri Hakların Hukuksal Koruma Yolları*, s. 51 vd; Tekinalp, s. 283; Baygın, *Bağlantılı Haklar*, s. 327; Üstün, Gürsel, "Yargısal Uygulamada Fikri Haklar", *İBD*, 1999 C. 73, s. 980-981.

tılı hakları düzenlemiş ve daha sonra da 4630 sayılı Kanun'la da bugünkü şeklini vermiştir. FSEK'nin 80-82. maddelerinde düzenlenen bağlantılı haklar; icracı sanatçıların hakları, fonogram yapımcılarının hakları; radyo-televizyon kuruluşlarının hakları ve film yapımcılarının hakları olmak üzere dört kategoride ele alınmıştır. Bağlantılı hakların niteliği dikkate alındığında, bu hakların eserin üzerine emek, sermaye, zaman ve organizasyon yatırımı yapılarak gerçekleştirildiği; eser sahibinin haklarına zarar verici nitelik taşımadığı görülmektedir. Bilakis bağlantılı haklar çoğu zaman eserin tanıtılmasını sağlayarak, eser sahibinin haklarının ve toplumun menfaatlerinin gelişmesini sağlayıcı niteliktedir. Fonksiyon ve faydaları dikkate alındığında bağlantılı hakların Kanun tarafından düzenlemeye tabi tutulmuş olması ve bağlantılı hak sahiplerinin yetki ve menfaatlerinin korunmuş olması, fikir ve sanat hayatının gelişmesi açısından son derece isabetli bir hareket olmuştur.

KAYNAKLAR*

Kitaplar ve Makaleler

- Arıkan, A. Saadet, *Fikri Haklar Bağlamında Komşu Haklar ve Türkiye*, *İbid.*, 1996 C. 70.
- Ateş, Mustafa, *Fikir ve Sanat Ürünleri Üzerindeki Hakların Kapsamı ve Sınırlandırılması*, Ankara 2003.
- Baygın, Cem, "Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'na Göre Eser Sahibinin Hakları ile Bağlantılı Haklar", *AÜEHFD*, Erzincan 2001, C. V (Baygın, Bağlantılı Haklar).
- Baygın, Cem, *Fikri Hukukta Yaratıcı Eser Sahibi ve Eser Üzerindeki Hakları Kanunen Kullanmaya Yetkili Sayılan Kişiler*, Ömer Teoman'a 55. Yaş günü Armağanı, İstanbul 2002 (Baygın, Eser Sahibi).
- Beşiroğlu, Akın, *Düşünce Ürünleri Üzerinde Haklar, Fikir Hukuku*, C. I, Ankara 2002.
- Can, Mustafa, Erdem, "Radyo ve Televizyon Yayınları Üzerindeki Fikri Haklar", *AÜHFD*, 1999, C. 48.
- Erel, Şafak, N., *Türk Fikir ve Sanat Hukuku*, Ankara 1998 (Erel, FSH).

* Dipnotlardaki kaynaklar yazarların soyadları ile anılmış olup; aynı yazarın birden fazla yapıtına yapılan yollamalarda kullanılan kısaltmalar, parantez içinde gösterilmiştir.

Erel, Şafak, N., *Komşu Haklar ve Sahipleri*, FİSAUM Konferanslar Dizisi I, Ankara 1998 (Erel ,Komşu Haklar).

Kılıç, Mehmet, “İcracı Sanatçılar ve Hakları”, *TBB*, 1998/1.

Kılıçoğlu, Ahmet, *Fikir ve Sanat Eserleri Kanununda Yapılan Son Değişiklikler ve Eleştirisi*, FİSAUM Konferanslar Dizisi I, Ankara 1998 (Kılıçoğlu, FSEK Değişiklikler).

Kılıçoğlu, Ahmet”, *Fikri Hakların İhlalinde Hukuksal Koruma Yolları*” (Sınai Haklarla Karşılaştırılmalı Olarak), *TBB*, S. 54, Eylül-Ekim 2004 (Kılıçoğlu, Fikri Hakların Hukuksal Koruma Yolları).

Kılıçoğlu, Ahmet, “Fikri Haklar Alanında 5101 Sayılı Kanun’la Getirilen Yenilikler”, *TBB*, S. 55, Kasım-Aralık 2004 (Kılıçoğlu, 5101 Sayılı Kanun’la Getirilen Yenilikler).

Küçük, Eşref, “Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’nda Çeviri Eserler”, *TBB*, S. 1998/1 Yıl: 11.

Malanczuk, Peter, *Akehurst’s Modern Introduction To International Law*, New York 1997.

Mulik, Kranti, *Geographical Indications And The Trade Related Property Rights Agreement* (Trips); A Case Study Basmati Rice Exports, Kansas State University 2004.

Oppenheim, Charles, *The New Directive On Copyright And Related Rights*, Learned Publishing vol. 14, no: 3, July 2001 (The New Directive).

Oppenheim, Charles, *Legal Issues Of Concern To The Library And Information Sector*, Journal Of Information Science vol. 3, 2001 (Library And Information Sector).

Öztan, Fırat, “Bağımlı Eser”, *Turgut Kalpsüz’e Armağan*, Ankara 2003.

Piroğlu, Ünsal, “Eserden Doğan Manevi Haklar Tazminatı ve Kişilik Haklarıyla İlişkisi”, *Turgut Kalpsüz’e Armağan*, Ankara 2003.

Saraç, Tahir, “551 Sayılı HKH’nın 11. Maddesine Göre Patent İsteme Hakkı ve Hakkın Sahibi”, *Hayri Domaniç’e 80. Yaş günü Armağanı*, İstanbul 2001.

Tekinalp, Ünal, *Fikri Mülkiyet Hukuku*, İstanbul 1999.

Üstün, Gürsel, “Yargısal Uygulamada Fikri Haklar”, *İBD*, 1999 C. 73.

Yıldırım, Ayça, A., “4630 Sayılı Kanun Değişikliği ve Gelişmeler Işığında Sinema Eseri ve Sinema Eser Sahipliği”, *Hayri Domaniç’e 80. Yaş günü Armağanı*, İstanbul 2001.

DİĞER KAYNAKLAR

Avrupa Birliği'nin 2001/29 Sayılı Bilgi Toplumunda Eser Üzerindeki Haklara İlişkin Esasların Uyumlaştırılması Hakkındaki Yönergesi, <http://europa.eu.int/eur-lex/index.html> (30.12.2004).

DPT 8. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Fikri Haklar Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara 2000.

ETKK Hukuk Çalışma Grubu Raporu Fikri ve Sınai Mülkiyet Haklar, <http://www.e-devlet.gov.tr> (09.05.2003).

Göknıl, Recep, *İnternet ve Hukuk*, <http://superonline.com/hukuk> (09.05.2003).

Kılıç, Bilge, *Fikri Haklar Bakımından "Eser" Kavramı*, http://www.hukukcu.com/bilimsel/kitaplar/eser_kavrami.htm#_ftnref26 (09.05.2003).

Kınacıoğlu, Naci, *Sinema Eserleri ve Bunlarda Eser Sahipliği*, <http://www.ilesam.org.tr> (09.05.2003).

Sarmaşık, Jale, *Radyo ve Televizyon Yayıncılığında Eser Kavramı*, http://www.hukukcu.com/bilimsel/makale/eser_haklari (11.02.2005).

Türkiye Barolar Birliği Dergisi'ne
abonelik için;

arayın: **[0212] 210 0 110**

ya da tıklayın:

www.abonet.net

abonet

istediğiniz dergi kapak fiyatıyla adresinize teslim

tel: (0212) 210 0 110 ❖ faks: (0212) 222 27 10